

Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
HENRIK SAUGMANDSGAARD ØE
της 4ης Απριλίου 2019¹

Υπόθεση C-686/17

Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs Frankfurt am Main eV
κατά
Prime Champ Deutschland Pilzkulturen GmbH

[αίτηση του Bundesgerichtshof
(Ανώτατου Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου, Γερμανία)
για την έκδοση προδικαστικής απόφασεως]

«Προδικαστική παραπομπή – Κοινή οργάνωση των αγορών – Οπωροκηπευτικά – Καλλιεργούμενα μανιτάρια – Πρότυπα εμπορίας – Ένδειξη της χώρας καταγωγής – Έννοια της “χώρας καταγωγής” – Χώρα συγκομιδής – Κανονισμός (ΕΚ) 1234/2007 – Άρθρο 113α, παράγραφος 1 – Κανονισμός (ΕΕ) 1308/2013 – Άρθρο 76, παράγραφος 1 – Ορισμοί σχετικά με τη μη προτιμησιακή καταγωγή των προϊόντων – Κανονισμός (ΕΟΚ) 2913/92 – Άρθρο 23, παράγραφοι 1 και 2 – Κανονισμός (ΕΕ) 952/2013 – Άρθρο 60, παράγραφος 1 – Κατ’ εξουσιοδότηση κανονισμός (ΕΕ) 2015/2446 – Άρθρο 31, στοιχείο β’ – Στάδια της παραγωγής που έλαβαν χώρα σε άλλο κράτος μέλος – Επισήμανση των τροφίμων – Απαγόρευση επισήμανσης που μπορεί να οδηγήσει σε πλάνη – Οδηγία 2000/13/ΕΚ – Άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο α’, σημείο i – Κανονισμός (ΕΕ) 1169/2011 – Άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο α’ – Άρθρο 1, παράγραφος 4 – Άρθρο 2, παράγραφος 3 – Διευκρινιστικές πληροφορίες»

I. Εισαγωγή

1. Με την παρούσα αίτηση προδικαστικής απόφασεως, το Bundesgerichtshof (Ανώτατο Ομοσπονδιακό Δικαστήριο, Γερμανία) υπέβαλε τέσσερα ερωτήματα όσον αφορά την ερμηνεία πλειόνων διατάξεων του δικαίου της Ένωσης σχετικά με τη χώρα καταγωγής των οπωροκηπευτικών τα οποία προορίζονται να πωληθούν νωπά στον καταναλωτή.

2. Η αίτηση αυτή εντάσσεται στο πλαίσιο αιτήσεως αναιρέσεως στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ της Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs Frankfurt am Main eV (ένωσης για την καταπολέμηση του αθέμιτου ανταγωνισμού, στο εξής: Zentrale) και της Prime Champ Deutschland Pilzkulturen GmbH (στο εξής: Prime Champ), σχετικά με αγωγή που ασκήθηκε κατά της Prime Champ προκειμένου να παύσει την εμπορία καλλιεργούμενων μανιταριών τα οποία συγκομίζονται στη Γερμανία με την επισήμανση «καταγωγή: Γερμανία».

¹ Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

3. Η Zentrale θεωρεί ότι η χρήση της εν λόγω επισήμανσεως από την Prime Champ χωρίς την προσθήκη διευκρινιστικών πληροφοριών είναι παραπλανητική κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο α', σημείο i, της οδηγίας 2000/13/ΕΚ² και του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού (ΕΕ) 1169/2011³ τα οποία απαγορεύουν την παραπλάνηση του καταναλωτή όσον αφορά τις πληροφορίες για τα τρόφιμα, όταν ουσιώδη στάδια της παραγωγής και της καλλιέργειας των καλλιεργούμενων μανιταριών δεν λαμβάνουν χώρα στη Γερμανία.

4. Στο πλαίσιο αυτό, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, με τα προδικαστικά ερωτήματα, αν μπορεί να έχει επιπτώσεις σε βάρος επιχειρήσεως, βάσει της προαναφερόμενης απαγορεύσεως παραπλάνησεως του καταναλωτή, η χρήση ένδειξης της χώρας καταγωγής τροφίμου χωρίς διευκρινιστικές πληροφορίες, λαμβανομένου υπόψη του ότι ουσιώδη στάδια της παραγωγής του εν λόγω τροφίμου λαμβάνουν χώρα σε άλλα κράτη μέλη, ακόμη και όταν η επιχείρηση δεν υποχρεούται να παρέχει τέτοιες πληροφορίες δυνάμει ειδικών διατάξεων του δικαίου της Ένωσης για την επισήμανση. Εκτιμώ ότι τούτο δεν συμβαίνει εν προκειμένω.

II. Το νομικό πλαίσιο

A. Το δίκαιο της Ένωσης

1. Η γεωργική κανονιστική ρύθμιση

α) Ο κανονισμός 1234/2007

5. Το άρθρο 113α, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΚ) 1234/2007⁴ προβλέπει τα εξής:

«Τα προϊόντα του τομέα των οπωροκηπευτικών τα οποία προορίζονται να πωληθούν νωπά στον καταναλωτή επιτρέπεται να διατίθενται στην αγορά μόνον εάν είναι υγιή, ανόθευτα και σύμφωνα με τα συναλλακτικά ήθη, και εφόσον αναφέρεται η χώρα καταγωγής.»

β) Ο κανονισμός 1308/2013

6. Ο κανονισμός 1234/2007 αντικαταστάθηκε από τον κανονισμό (ΕΕ) 1308/2013⁵. Οι συναφείς εν προκειμένω διατάξεις του τελευταίου εφαρμόζονται από την 1η Ιανουαρίου 2014⁶. Το άρθρο 76, παράγραφος 1, του εν λόγω κανονισμού επαναλαμβάνει, κατ' ουσίαν, το περιεχόμενο του άρθρου 113α, παράγραφος 1, του κανονισμού 1234/2007.

2 Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Μαρτίου 2000, για προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με την επισήμανση, την παρουσίαση και τη διαφήμιση των τροφίμων (ΕΕ 2000, L 109, σ. 29).

3 Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Οκτωβρίου 2011, σχετικά με την παροχή πληροφοριών για τα τρόφιμα στους καταναλωτές, την τροποποίηση των κανονισμών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (ΕΚ) αριθ. 1924/2006 και (ΕΚ) αριθ. 1925/2006 και την κατάργηση της οδηγίας 87/250/ΕΟΚ της Επιτροπής, της οδηγίας 90/496/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της οδηγίας 1999/10/ΕΚ της Επιτροπής, της οδηγίας 2000/13/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, των οδηγιών της Επιτροπής 2002/67/ΕΚ και 2008/5/ΕΚ και του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 608/2004 της Επιτροπής (ΕΕ 2011, L 304, σ. 18).

4 Κανονισμός του Συμβουλίου, της 22ας Οκτωβρίου 2007, για τη θέσπιση κοινής οργάνωσης των γεωργικών αγορών και ειδικών διατάξεων για ορισμένα γεωργικά προϊόντα (Ενιαίος κανονισμός ΚΟΑ) (ΕΕ 2007, L 299, σ. 1), όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 361/2008 του Συμβουλίου, της 14ης Απριλίου 2008 (ΕΕ 2008, L 121, σ. 1) (στο εξής: κανονισμός 1234/2007).

5 Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Δεκεμβρίου 2013, για τη θέσπιση κοινής οργάνωσης των αγορών γεωργικών προϊόντων και την κατάργηση των κανονισμών (ΕΟΚ) αριθ. 922/72, (ΕΟΚ) αριθ. 234/79, (ΕΚ) αριθ. 1037/2001 και (ΕΚ) αριθ. 1234/2007 του Συμβουλίου (ΕΕ 2013, L 347, σ. 671).

6 Βλ. άρθρο 232, παράγραφος 1, του κανονισμού 1308/2013.

2. Η τελωνειακή κανονιστική ρύθμιση

α) Ο κανονισμός 2913/92

7. Το άρθρο 23 του κανονισμού (ΕΟΚ) 2913/92⁷ (στο εξής: κοινοτικός τελωνειακός κώδικας) προβλέπει τα εξής:

«1. Κατάγονται από συγκεκριμένη χώρα τα εμπορεύματα που παράγονται εξ ολοκλήρου στην εν λόγω χώρα.

2. Ως εμπορεύματα παραγόμενα εξ ολοκλήρου σε μια χώρα νοούνται:

[...]

β) τα φυτικά προϊόντα που συγκομίζονται στη χώρα αυτή·

[...]».

β) Ο κανονισμός 952/2013

8. Ο κοινοτικός τελωνειακός κώδικας αντικαταστάθηκε από τον κανονισμό (ΕΕ) 952/2013⁸ (στο εξής: ενωσιακός τελωνειακός κώδικας). Οι συναφείς εν προκειμένω διατάξεις του τελευταίου εφαρμόζονται από την 1η Ιουνίου 2016⁹.

9. Το κεφάλαιο 2 του ενωσιακού τελωνειακού κώδικα φέρει τον τίτλο «Καταγωγή των εμπορευμάτων». Το τμήμα 1 του εν λόγω κεφαλαίου τιτλοφορείται «Μη προτιμησιακή καταγωγή». Το άρθρο 59, το οποίο καθορίζει το πεδίο εφαρμογής του εν λόγω τμήματος 1, προβλέπει τα εξής:

«Τα άρθρα 60 και 61 θεσπίζουν κανόνες για τον προσδιορισμό της μη προτιμησιακής καταγωγής εμπορευμάτων για την εφαρμογή των ακόλουθων:

[...]

γ) άλλων ενωσιακών μέτρων που αφορούν την καταγωγή των εμπορευμάτων».

10. Το άρθρο 60 του εν λόγω κανονισμού, με τίτλο «Απόκτηση της καταγωγής», επαναλαμβάνει, κατ' ουσίαν, το περιεχόμενο του άρθρου 23, παράγραφος 1, του κοινοτικού τελωνειακού κώδικα.

γ) Ο κατ' εξουσιοδότηση κανονισμός 2015/2446

11. Ο κατ' εξουσιοδότηση κανονισμός (ΕΕ) 2015/2446¹⁰ εφαρμόζεται από την 1η Μαΐου 2016¹¹. Το άρθρο 31, στοιχείο β', επαναλαμβάνει, κατ' ουσίαν, το περιεχόμενο του άρθρου 23, παράγραφος 2, στοιχείο β', του κοινοτικού τελωνειακού κώδικα.

7 Κανονισμός του Συμβουλίου, της 12ης Οκτωβρίου 1992, περί θεσπίσεως κοινοτικού τελωνειακού κώδικα (ΕΕ 1992, L 302, σ. 1).

8 Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 9ης Οκτωβρίου 2013, για τη θέσπιση του ενωσιακού τελωνειακού κώδικα (ΕΕ 2013, L 269, σ. 1).

9 Βλ. άρθρο 286, παράγραφος 2, και άρθρο 288, παράγραφος 2, του ενωσιακού τελωνειακού κώδικα.

10 Κατ' εξουσιοδότηση κανονισμός της Επιτροπής, της 28ης Ιουλίου 2015, για τη συμπλήρωση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 952/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, όσον αφορά λεπτομερείς κανόνες σχετικούς με ορισμένες από τις διατάξεις του ενωσιακού τελωνειακού κώδικα (ΕΕ 2015, L 343, σ. 1).

11 Βλ. άρθρο 256 του κατ' εξουσιοδότηση κανονισμού 2015/2446.

3. Η κανονιστική ρύθμιση περί προστασίας των καταναλωτών

α) Η οδηγία 2000/13

12. Το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο α', σημείο i, της οδηγίας 2000/13 προβλέπει ότι η επισήμανση και οι τρόποι σύμφωνα με τους οποίους πραγματοποιείται δεν πρέπει να είναι φύσεως τέτοιας ώστε να οδηγεί σε πλάνη τον αγοραστή, ιδίως ως προς την καταγωγή του τροφίμου.

β) Ο κανονισμός 1169/2011

13. Η οδηγία 2000/13 αντικαταστάθηκε από τον κανονισμό 1169/2011, ο οποίος εφαρμόζεται από τη 13η Δεκεμβρίου 2014¹².

14. Το άρθρο 1, παράγραφος 4, του εν λόγω κανονισμού προβλέπει τα εξής:

«Ο παρών κανονισμός εφαρμόζεται με την επιφύλαξη των απαιτήσεων επισήμανσης που προβλέπονται στις ειδικές ενωσιακές διατάξεις που ισχύουν για συγκεκριμένα τρόφιμα.»

15. Το άρθρο 2, παράγραφος 3, του εν λόγω κανονισμού προβλέπει τα εξής:

«Για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού, η χώρα καταγωγής ενός τροφίμου αναφέρεται στην καταγωγή ενός τροφίμου, όπως καθορίζεται σύμφωνα με τα άρθρα 23 έως 26 του [κοινοτικού τελωνειακού κώδικα].»¹³

16. Το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο α', του ίδιου κανονισμού, το οποίο επαναλαμβάνει, κατ' ουσίαν, το περιεχόμενο του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο α', σημείο i, της οδηγίας 2000/13, έχει ως εξής:

«Οι πληροφορίες για τα τρόφιμα δεν πρέπει να είναι παραπλανητικές, ιδίως:

α) ως προς τα χαρακτηριστικά του τροφίμου και ιδίως τη φύση, την ταυτότητα, τις ιδιότητες, τη σύνθεση, την ποσότητα, τη διατηρησιμότητα, τη χώρα καταγωγής ή τον τόπο προέλευσης, τη μέθοδο παρασκευής ή παραγωγής του.»

B. Το γερμανικό δίκαιο

17. Το 2013, η τότε ισχύουσα μορφή του άρθρου 11, παράγραφος 1, πρώτο και δεύτερο εδάφιο, σημείο 1, του Lebensmittel-, Bedarfsgegenstände- und Futtermittelgesetzbuch (γερμανικού κώδικα περί τροφίμων, ειδών πρώτης ανάγκης και ζωοτροφών, στο εξής: LFGB) απαγόρευε την εμπορία τροφίμων και τη διαφήμισή τους με παραπλανητική ονομασία ενδείξεις ή παρουσίαση, ιδίως με τη χρήση ισχυρισμών που μπορούν να παραπλανήσουν τον καταναλωτή ως προς την καταγωγή ή την προέλευση των τροφίμων. Η εν λόγω διάταξη αποσκοπούσε στη μεταφορά του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο α', σημείο i, της οδηγίας 2000/13 στην εσωτερική έννομη τάξη.

¹² Βλ. άρθρο 55 του κανονισμού 1169/2011.

¹³ Από το άρθρο 286, παράγραφος 3, του ενωσιακού τελωνειακού κώδικα προκύπτει ότι οι παραπομπές στον κοινοτικό τελωνειακό κώδικα ισχύουν ως αναφορές στον ενωσιακό τελωνειακό κώδικα. Από την 1η Μαΐου 2016, η παραπομπή στα άρθρα 23 έως 26 του κοινοτικού τελωνειακού κώδικα, η οποία περιέχεται στο άρθρο 2, παράγραφος 3, του κανονισμού 1169/2011, πρέπει να νοείται ως παραπομπή στο άρθρο 60 του ενωσιακού τελωνειακού κώδικα σε συνδυασμό με τα άρθρα 31 έως 36 του κατ' εξουσιοδότηση κανονισμού 2015/2446, τα οποία παρέχουν διευκρινίσεις σχετικά με το εν λόγω άρθρο 60.

18. Η ισχύουσα μορφή του άρθρου 11, παράγραφος 1, σημείο 1, του LFGB απαγορεύει στον υπεύθυνο επιχείρησης τροφίμων ή στον εισαγωγέα, κατά την έννοια του άρθρου 8, παράγραφος 1, του κανονισμού 1169/2011, να εμπορεύεται ή να διαφημίζει τρόφιμα με συναφείς πληροφορίες που δεν πληρούν τις απαιτήσεις του άρθρου 7, παράγραφος 1, του κανονισμού 1169/2011 σε συνδυασμό με την παράγραφο 4, του εν λόγω άρθρου.

III. Η διαφορά της κύριας δίκης, τα προδικαστικά ερωτήματα και η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

19. Η Prime Champ παράγει και εμπορεύεται καλλιεργούμενα μανιτάρια με την αναφορά «καταγωγή: Γερμανία».

20. Η διαδικασία παραγωγής των μανιταριών περιλαμβάνει διάφορα στάδια. Αρχικά, για χρονικό διάστημα επτά έως έντεκα ημερών, οι πρώτες ύλες για το κομπόστ αναμειγνύονται στο Βέλγιο και τις Κάτω Χώρες. Το δεύτερο στάδιο της παραγωγής αποτελεί η παστερίωση, η οποία διαρκεί πέντε έως έξι ημέρες, και η επεξεργασία του κομπόστ στις Κάτω Χώρες. Κατά το τρίτο στάδιο της παραγωγής, διάρκειας δεκαπέντε ημερών, γίνεται έγχυση μυκηλίου (σπόρων μυκήτων) στο κομπόστ. Στο τέταρτο στάδιο, τα καρποφόρα σώματα εναποτίθενται σε επίστρωμα τύρφης και ασβεστόλιθου σε κιβώτια καλλιέργειας στις Κάτω Χώρες, διευκρινίζεται δε ότι μετά από δέκα έως έντεκα ημέρες τα μανιτάρια αναπτύσσονται έως 3 mm. Τα κιβώτια καλλιέργειας μεταφέρονται μετά από δεκαπέντε περίπου ημέρες στη Γερμανία, όπου πραγματοποιείται, στην επιχείρηση της Prime Champ, μετά από μία έως πέντε περίπου ημέρες η πρώτη συγκομιδή και, μετά από δέκα έως δεκαπέντε περίπου ημέρες, η δεύτερη συγκομιδή των μανιταριών.

21. Η Zentrale θεωρεί ότι η ένδειξη «καταγωγή: Γερμανία» στην επισήμανση των εν λόγω μανιταριών, χωρίς συμπληρωματικές πληροφορίες, είναι παραπλανητική καθόσον ουσιώδη στάδια της παραγωγής και της καλλιέργειας, και ειδικότερα ο κύκλος παραγωγής πριν από τη συγκομιδή, δεν λαμβάνουν χώρα στη Γερμανία και καθόσον το κομπόστ με τα μανιτάρια μεταφέρεται στη Γερμανία το πολύ τρεις μέρες πριν από την πρώτη συγκομιδή.

22. Αφού απέστειλε προειδοποιητική επιστολή στην Prime Champ τον Δεκέμβριο του 2013, η Zentrale ζήτησε από το Landgericht Ulm (περιφερειακό πρωτοδικείο Ulm, Γερμανία) να υποχρεώσει την Prime Champ, επ' απειλή κυρώσεων, να παύσει να προσφέρει και/ή να διαθέτει στην αγορά και/ή να διαφημίζει καλλιεργούμενα μανιτάρια με την αναφορά «καταγωγή: Γερμανία».

23. Το εν λόγω δικαστήριο απέρριψε το αίτημα της Zentrale η οποία άσκησε έφεση κατά της εν λόγω αποφάσεως.

24. Η έφεση απορρίφθηκε από το Oberlandesgericht Stuttgart (άνωτερο περιφερειακό δικαστήριο Στουτγκάρδης, Γερμανία). Το δικαστήριο αυτό έκρινε ότι μπορεί μεν η αναφορά «καταγωγή: Γερμανία» να είναι παραπλανητική, καθώς το οικείο κοινό μπορεί να συναγάγει εξ αυτής ότι ολόκληρη η διαδικασία παραγωγής, και όχι μόνον η συγκομιδή, έλαβε χώρα στη Γερμανία, αλλά η Prime Champ υποχρεούται, βάσει του δικαίου της Ένωσης, να τοποθετήσει την επίμαχη ένδειξη της χώρας καταγωγής. Συγκεκριμένα, η χώρα συγκομιδής της καλλιέργειας πρέπει, δυνάμει του άρθρου 113α, παράγραφος 1, του κανονισμού 1234/2007 και του άρθρου 76, παράγραφος 1, του κανονισμού 1308/2013, να αναφέρεται ως χώρα καταγωγής των φυτικών προϊόντων, και, κατά συνέπεια, δεν είναι δυνατόν η χρήση της εν λόγω ένδειξης να έχει, από την άποψη του δικαίου περί αθέμιτου ανταγωνισμού, συνέπειες σε βάρος της Prime Champ.

25. Η Zentrale άσκησε αίτηση αναιρέσεως (Revision) κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του Bundesgerichtshof (Ανώτατου Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου).

26. Το εν λόγω δικαστήριο διευκρινίζει ότι, δεδομένου ότι η αναιρεσείουσα της κύριας δίκης στηρίζει την προβαλλόμενη αξίωση παραλείψεως στον κίνδυνο επαναλήψεως, η αίτηση αναίρεσεως είναι βάσιμη μόνον εφόσον η προσαπτόμενη συμπεριφορά της αναιρεσίβλητης ήταν παράνομη τόσο κατά τον χρόνο των επίμαχων πραγματικών περιστατικών, ήτοι κατά το έτος 2013, όσο και κατά τον χρόνο εκδόσεως της αποφάσεως επί της αιτήσεως αναίρεσεως.

27. Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά, κατά συνέπεια, ότι η αίτηση αναίρεσεως μπορεί να ευδοκιμήσει αν η ένδειξη της χώρας καταγωγής που χρησιμοποίησε η Prime Champ αντιβαίνει στην απαγόρευση παραπλανήσεως που προβλέπει το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο α', σημείο i, της οδηγίας 2000/13, όπως μεταφέρθηκε στην εσωτερική έννομη τάξη με το άρθρο 11, παράγραφος 1, πρώτο και δεύτερο εδάφιο, σημείο 1, της ισχύουσας το 2013 μορφής του LFGB, και το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού 1169/2011 σε συνδυασμό με το άρθρο 11, παράγραφος 1, σημείο 1, της ισχύουσας επί του παρόντος μορφής του LFGB, ανεξάρτητα από τον υποχρεωτικό χαρακτήρα της εν λόγω ενδείξεως που προκύπτει από τις ρυθμίσεις περί κοινής οργανώσεως των γεωργικών αγορών, ήτοι του άρθρου 113α, παράγραφος 1, του κανονισμού 1234/2007 και του άρθρου 76, παράγραφος 1, του κανονισμού 1308/2013¹⁴.

28. Στο πλαίσιο αυτό, με απόφαση της 21ης Σεπτεμβρίου 2017, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 7 Δεκεμβρίου 2017, το Bundesgerichtshof (Ανώτατο Ομοσπονδιακό Δικαστήριο) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

- «1) Είναι κρίσιμοι, για τον ορισμό της έννοιας της χώρας καταγωγής κατά το άρθρο 113α, παράγραφος 1, του [κανονισμού 1234/2007] και το άρθρο 76, παράγραφος 1, του [κανονισμού 1308/2013], οι ορισμοί των άρθρων 23 επ. του [κοινοτικού] τελωνειακού κώδικα και του άρθρου 60 του ενωσιακού τελωνειακού κώδικα;
- 2) Κατάγονται τα καλλιεργούμενα μανιτάρια που συγκομίζονται στην ημεδαπή από συγκεκριμένη «χώρα» κατά το άρθρο 23 του [κοινοτικού τελωνειακού κώδικα] και το άρθρο 60, παράγραφος 1, του [ενωσιακού τελωνειακού κώδικα], όταν ουσιώδη στάδια της παραγωγής τους λαμβάνουν χώρα σε άλλα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τα καλλιεργούμενα μανιτάρια μεταφέρονται στην ημεδαπή το πολύ τρεις ημέρες πριν από την πρώτη συγκομιδή;
- 3) Εφαρμόζεται η απαγόρευση παραπλάνησης του καταναλωτή, που προβλέπεται στο άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο α', σημείο i, της [οδηγίας 2000/13] και το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο α', του [κανονισμού 1169/2011], στην ένδειξη της χώρας καταγωγής που απαιτείται κατά το άρθρο 113α, παράγραφος 1, του [κανονισμού 1234/2007] και το άρθρο 76, παράγραφος 1, του [κανονισμού 1308/2013];
- 4) Μπορούν να προστεθούν διευκρινιστικές πληροφορίες στην ένδειξη της χώρας καταγωγής που απαιτείται κατά το άρθρο 113α, παράγραφος 1, του [κανονισμού 1234/2007] και το άρθρο 76, παράγραφος 1, του [κανονισμού 1308/2013], προκειμένου να αποτραπεί η παραπλάνηση του καταναλωτή που απαγορεύεται από το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο α', σημείο i, της [οδηγίας 2000/13] και το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο α', του [κανονισμού 1169/2011];»

¹⁴ Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ότι σε περίπτωση που η Prime Champ παρέβη τις διατάξεις αυτές, συνάγεται εξ αυτού ότι προέβη σε πράξη αθέμιτου ανταγωνισμού κατά τον Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb (νόμο περί αθέμιτου ανταγωνισμού, στο εξής: UWG), ειδικότερα κατά το άρθρο 3 σε συνδυασμό με το άρθρο 4, σημείο 11, της ισχύουσας το 2013 μορφής του UWG και το άρθρο 3α της ισχύουσας επί του παρόντος μορφής του. Οι διατάξεις αυτές προβλέπουν ότι κατά τρόπο αθέμιτο ενεργεί, ιδίως, όποιος παραβαίνει διάταξη του νόμου η οποία έχει ως σκοπό, μεταξύ άλλων, να ρυθμίσει τη συναλλακτική συμπεριφορά προς το συμφέρον των συναλλασσομένων στη σχετική αγορά. Ο UWG μεταφέρει στην εσωτερική έννομη τάξη την οδηγία 2005/29/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Μαΐου 2005, για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές των επιχειρήσεων προς τους καταναλωτές στην εσωτερική αγορά και για την τροποποίηση της οδηγίας 84/450/EOK του Συμβουλίου, των οδηγιών 97/7/EK, 98/27/EK, 2002/65/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2006/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου («οδηγία για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές») (ΕΕ 2005, L 149, σ. 22).

29. Η Zentrale, η Prime Champ, η Γερμανική, η Γαλλική και η Ιταλική Κυβέρνηση καθώς και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπέβαλαν γραπτές παρατηρήσεις στο Δικαστήριο. Όλοι οι ανωτέρω διάδικοι, πλην της Γαλλικής και της Ιταλικής Κυβερνήσεως, μετείχαν στην επ' ακροατηρίου συζήτηση της 23ης Ιανουαρίου 2019.

IV. Ανάλυση

A. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

30. Με τα τέσσερα προδικαστικά ερωτήματα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί από το Δικαστήριο να αποφανθεί επί της σχέσεως μεταξύ των κανόνων του δικαίου της Ένωσης σχετικά με τη χώρα καταγωγής των οπωροκηπευτικών τα οποία προορίζονται να πωληθούν νωπά στον καταναλωτή, οι οποίοι περιλαμβάνονται σε τρεις διαφορετικούς τομείς, ήτοι στη γεωργική κανονιστική ρύθμιση, την τελωνειακή κανονιστική ρύθμιση και την κανονιστική ρύθμιση περί προστασίας των καταναλωτών.

31. Ειδικότερα, οι εν λόγω κανόνες του δικαίου της Ένωσης συνίστανται, πρώτον, στην ένδειξη της χώρας καταγωγής για την εμπορία οπωροκηπευτικών που απαιτείται κατά το άρθρο 113α, παράγραφος 1, του κανονισμού 1234/2007 και το άρθρο 76, παράγραφος 1, του κανονισμού 1308/2013, δεύτερον, στους ορισμούς σχετικά με τη μη προτιμησιακή καταγωγή των εμπορευμάτων οι οποίοι περιέχονται στα άρθρα 23 έως 26 του κοινοτικού τελωνειακού κώδικα και στο άρθρο 60 του ενωσιακού τελωνειακού κώδικα, σε συνδυασμό με τα άρθρα 31 έως 36 του κατ' εξουσιοδότηση κανονισμού 2015/2446, και, τρίτον, στην απαγόρευση παραπλανήσεως του καταναλωτή ως προς τη χώρα καταγωγής που προβλέπει το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο α', σημείο i, της οδηγίας 2000/13 και το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού 1169/2011.

32. Με το πρώτο και το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται σχετικά με τη σχέση μεταξύ της ενδείξεως της χώρας καταγωγής για την εμπορία οπωροκηπευτικών που απαιτείται κατά τη γεωργική κανονιστική ρύθμιση και των ορισμών σχετικά με τη μη προτιμησιακή καταγωγή των εμπορευμάτων οι οποίοι περιέχονται στους τελωνειακούς κώδικες¹⁵, προκειμένου να διευκρινιστεί, κατ' ουσίαν, αν η Prime Champ υποχρεούται να αναφέρει τη Γερμανία ως χώρα καταγωγής των καλλιεργούμενων μανιταριών στη διαφορά της κύριας δίκης (τμήμα Β).

33. Ακόμη και αν υποτεθεί ότι αυτό ισχύει, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, με το τρίτο και το τέταρτο προδικαστικό ερώτημα, κατά πόσον η ένδειξη της χώρας καταγωγής που χρησιμοποίησε η Prime Champ, χωρίς διευκρινιστικές πληροφορίες όσον αφορά το γεγονός ότι ουσιώδη στάδια της παραγωγής των εν λόγω καλλιεργούμενων μανιταριών λαμβάνουν χώρα σε άλλα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δεν αντιβαίνει, ωστόσο, στην απαγόρευση παραπλανήσεως που προβλέπει η κανονιστική ρύθμιση περί προστασίας των καταναλωτών (τμήμα Γ)¹⁶.

34. Λαμβανομένου υπόψη του ότι η αίτηση αναιρέσεως μπορεί να είναι βάσιμη, κατά το αιτούν δικαστήριο, μόνον εάν η προσαπτόμενη στην Prime Champ συμπεριφορά ήταν παράνομη κατά το δίκαιο της Ένωσης τόσο κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών, το 2013, όσο και κατά τον χρόνο εκδόσεως της αποφάσεως επί της αιτήσεως αναιρέσεως¹⁷, τα υποβληθέντα ερωτήματα πρέπει να εξεταστούν βάσει των ισχυουσών τόσο το 2013 όσο και σήμερα κανονιστικών ρυθμίσεων.

¹⁵ Από κοινού, ο κοινοτικός τελωνειακός κώδικας και ο ενωσιακός τελωνειακός κώδικας σε συνδυασμό με τον κατ' εξουσιοδότηση κανονισμό 2015/2446.

¹⁶ Πρβλ. σημείο 27 των παρουσών προτάσεων.

¹⁷ Βλ. σημείο 26 των παρουσών προτάσεων.

B. Επί της σχέσεως μεταξύ της αναφερόμενης στη γεωργική κανονιστική ρύθμιση έννοιας της «χώρας καταγωγής» και των περιεχόμενων στους τελωνειακούς κώδικες ορισμών σχετικά με τη μη προτιμησιακή καταγωγή των εμπορευμάτων (πρώτο και δεύτερο προδικαστικό ερώτημα)

35. Οι κανονισμοί 1234/2007 και 1308/2013 για τη θέσπιση κοινής οργανώσεως των γεωργικών αγορών θεσπίζουν πρότυπους κανόνες εμπορίας για τα γεωργικά προϊόντα. Για την εμπορία προϊόντων του τομέα των οπωροκηπευτικών τα οποία πωλούνται νωπά στον καταναλωτή, το άρθρο 113α, παράγραφος 1, του κανονισμού 1234/2007 και το άρθρο 76, παράγραφος 1, του κανονισμού 1308/2013 προβλέπουν ότι τέτοια προϊόντα μπορούν να διατεθούν στο εμπόριο μόνον εφόσον αναφέρεται η χώρα καταγωγής.

36. Ούτε ο κανονισμός 1234/2007 ούτε ο κανονισμός 1308/2013 περιέχουν ορισμό της έννοιας της «χώρας καταγωγής» κατά τους κανονισμούς αυτούς. Τέτοιος ορισμός δεν περιλαμβάνεται ούτε στον εκτελεστικό κανονισμό (ΕΕ) 543/2011¹⁸.

37. Συναφώς, με το πρώτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά αν, για τον προσδιορισμό της «χώρας καταγωγής» των οπωροκηπευτικών κατά το άρθρο 113α, παράγραφος 1, του κανονισμού 1234/2007 και το άρθρο 76, παράγραφος 1, του κανονισμού 1308/2013 είναι κρίσιμοι οι περιεχόμενοι στους τελωνειακούς κώδικες ορισμοί σχετικά με τη μη προτιμησιακή καταγωγή των εμπορευμάτων (τμήμα 1). Ενδεχομένως, με το δεύτερο ερώτημά του, ζητεί να διευκρινιστεί αν η χώρα συγκομιδής των καλλιεργούμενων μανιταριών αποτελεί τη χώρα καταγωγής τους δυνάμει των προαναφερθέντων ορισμών, όταν ουσιώδη στάδια της παραγωγής τους λαμβάνουν χώρα σε άλλα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (τμήμα 2).

1. Επί της δυνατότητας εφαρμογής των περιεχόμενων στους τελωνειακούς κώδικες ορισμών σχετικά με τη μη προτιμησιακή καταγωγή των εμπορευμάτων προκειμένου να προσδιοριστεί η αναφερόμενη στη γεωργική κανονιστική ρύθμιση έννοια της «χώρας καταγωγής» (πρώτο προδικαστικό ερώτημα)

38. Κατ' αρχάς, επισημαίνω ότι από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι, για να προσδιοριστεί η σημασία και το περιεχόμενο διατάξεως του δικαίου της Ένωσης, πρέπει να δοθεί ερμηνεία η οποία πρέπει να αναζητηθεί λαμβανομένου υπόψη του γράμματος της εν λόγω διατάξεως, του πλαισίου στο οποίο εντάσσεται και των στόχων που επιδιώκονται με τη ρύθμιση της οποίας αποτελεί μέρος¹⁹.

39. Εξ αυτού προκύπτει ότι η αναφερόμενη στο άρθρο 113α, παράγραφος 1, του κανονισμού 1234/2007 και το άρθρο 76, παράγραφος 1, του κανονισμού 1308/2013 έννοια της «χώρας καταγωγής» πρέπει να ερμηνεύεται υπό το φως της σημασίας και του σκοπού των διατάξεων αυτών και των κανονισμών των οποίων αποτελεί μέρος. Όπως επισημαίνει η Zentrale, οι εν λόγω διατάξεις δεν παραπέμπουν στους τελωνειακούς κώδικες όσον αφορά την έννοια της «χώρας καταγωγής».

40. Ωστόσο, πρέπει να διαπιστωθεί ότι τέτοια παραπομπή περιέχεται στους τελωνειακούς κώδικες.

41. Συγκεκριμένα, το άρθρο 59, στοιχείο γ', του ενωσιακού τελωνειακού κώδικα ορίζει ότι οι κανόνες τους οποίους θεσπίζει το άρθρο 60 σχετικά με τον προσδιορισμό της μη προτιμησιακής καταγωγής εμπορευμάτων εφαρμόζονται σε άλλα ενωσιακά μέτρα που αφορούν την καταγωγή των εμπορευμάτων.

¹⁸ Εκτελεστικός κανονισμός της Επιτροπής, της 7ης Ιουνίου 2011, για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1234/2007 του Συμβουλίου όσον αφορά τους τομείς των οπωροκηπευτικών και των μεταποιημένων οπωροκηπευτικών (ΕΕ 2011, L 157, σ. 1), ο οποίος ισχύει από τις 22 Ιουνίου 2011.

¹⁹ Βλ., παραδείγματος χάριν, αποφάσεις της 17ης Οκτωβρίου 1995, Leifer κ.λπ. (C-83/94, EU:C:1995:329, σκέψη 22), της 7ης Ιουνίου 2005, VEMW κ.λπ. (C-17/03, EU:C:2005:362, σκέψη 41), καθώς και της 15ης Απριλίου 2010, Fundación Gala-Salvador Dalí και VEGAP (C-518/08, EU:C:2010:191, σκέψη 25).

42. Όπως και η Επιτροπή, φρονώ ότι το άρθρο 76, παράγραφος 1, του κανονισμού 1308/2013 πρέπει να θεωρηθεί ως τέτοιο μέτρο. Συναφώς, επισημαίνω ότι το εν λόγω άρθρο 76, παράγραφος 1, αποτελεί διάταξη του δικαίου της Ένωσης σχετικά με την καταγωγή των εμπορευμάτων, πράγμα που συνιστά τη μόνη προϋπόθεση που απαιτείται κατά το άρθρο 59, στοιχείο γ', του ενωσιακού τελωνειακού κώδικα, για την εφαρμογή της εν λόγω διατάξεως.

43. Το επιχείρημα αυτό επιρρωννύεται από το γεγονός ότι ο κανονισμός 1169/2011, ο οποίος αποσκοπεί στην εξασφάλιση υψηλού επιπέδου προστασίας των καταναλωτών όσον αφορά τις πληροφορίες για τα τρόφιμα²⁰, στο άρθρο 2, παράγραφος 3, παραπέμπει ως προς την ένδειξη της χώρας καταγωγής των εμπορευμάτων κατά τον κανονισμό αυτόν, στους ορισμούς σχετικά με τη μη προτιμησιακή καταγωγή των εμπορευμάτων οι οποίοι περιέχονται στους τελωνειακούς κώδικες. Από την αιτιολογική σκέψη 33 του εν λόγω κανονισμού προκύπτει ότι η παραπομπή αυτή του νομοθέτη δικαιολογείται από το γεγονός ότι οι εν λόγω ορισμοί αποτελούν ορισμούς του οποίους «γνωρίζουν καλά οι υπεύθυνοι επιχειρήσεων τροφίμων».

44. Όπως επισήμαναν η Prime Champ, η Γαλλική Κυβέρνηση καθώς και η Επιτροπή, το γεγονός ότι ο νομοθέτης στο πλαίσιο του κανονισμού 1169/2011, ο οποίος αποσκοπεί στην προστασία των καταναλωτών, επέλεξε να παραπέμπει στους προαναφερθέντες ορισμούς οι οποίοι προέρχονται από τους τελωνειακούς κώδικες, αποτελεί σαφή ένδειξη ότι τέτοια παραπομπή ισχύει επίσης όσον αφορά το άρθρο 113α, παράγραφος 1, του κανονισμού 1234/2007 και το άρθρο 76, παράγραφος 1, του κανονισμού 1308/2013, τα οποία ομοίως αποσκοπούν στην προστασία των καταναλωτών²¹.

45. Όσον αφορά τον κοινοτικό τελωνειακό κώδικα, επισημαίνω ότι δεν περιλαμβάνει διάταξη αντίστοιχη προς το άρθρο 59, στοιχείο γ', του ενωσιακού τελωνειακού κώδικα. Εντούτοις, φρονώ ότι ο κοινοτικός τελωνειακός κώδικας περιέχει αρχή αντίστοιχη προς την εν λόγω διάταξη του ενωσιακού τελωνειακού κώδικα. Συγκεκριμένα, από τις προπαρασκευαστικές εργασίες του άρθρου 59, στοιχείο γ', του ενωσιακού τελωνειακού κώδικα προκύπτει ότι η εν λόγω διάταξη αποσκοπεί στο να *διευκρινίσει* ότι οι κανόνες μη προτιμησιακής καταγωγής εμπίπτουν επίσης στο πλαίσιο της εφαρμογής άλλων ενωσιακών μέτρων τα οποία αφορούν την καταγωγή των εμπορευμάτων, στοιχείο που καταδεικνύει, κατά τη γνώμη μου, ότι τέτοια αρχή προβλεπόταν επίσης στον κοινοτικό τελωνειακό κώδικα²².

46. Κατόπιν των προεκτεθέντων, πρέπει, επομένως, να απορριφθεί το επιχείρημα που προέβαλε η Zentrale κατά το οποίο το γεγονός ότι οι κανονισμοί 1234/2007 και 1308/2013 δεν παραπέμπουν στους τελωνειακούς κώδικες όσον αφορά την έννοια της «χώρας καταγωγής» αποκλείει την εφαρμογή των περιεχόμενων στους εν λόγω κανονισμούς ορισμών.

47. Κατά συνέπεια, προτείνω στο Δικαστήριο, όπως άλλωστε και η Prime Champ, η Γαλλική και η Ιταλική Κυβέρνηση²³ καθώς και η Επιτροπή, να δοθεί στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα η απάντηση ότι το άρθρο 113α, παράγραφος 1, του κανονισμού 1234/2007 και το άρθρο 76, παράγραφος 1, του κανονισμού 1308/2013 έχουν την έννοια ότι για τον ορισμό της αναφερόμενης στις εν λόγω διατάξεις

20 Βλ. άρθρο 1, παράγραφος 1, του κανονισμού 1169/2011.

21 Τούτο προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 49 του κανονισμού 1234/2007, κατά την οποία η εφαρμογή προτύπων στην εμπορία γεωργικών προϊόντων προς το συμφέρον των παραγωγών, των εμπόρων και των καταναλωτών μπορεί να συμβάλει στη βελτίωση των οικονομικών όρων παραγωγής και εμπορίας, καθώς και της ποιότητας των προϊόντων αυτών. Παρόμοια ένδειξη περιέχεται στην αιτιολογική σκέψη 64 του κανονισμού 1308/2013, και η αιτιολογική σκέψη 65 του εν λόγω κανονισμού προσθέτει ότι η διατήρηση των προτύπων εμπορίας κατά τομείς ανταποκρίνεται στις προσδοκίες των καταναλωτών και συμβάλλει στη βελτίωση των οικονομικών συνθηκών παραγωγής και εμπορίας των προϊόντων και της ποιότητάς τους.

22 Πρβλ. πρόταση κανονισμού (ΕΚ) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 30ής Νοεμβρίου 2005, για τη θέσπιση του κοινοτικού τελωνειακού κώδικα (εκσυγχρονισμένος τελωνειακός κώδικας), σ. 10 [COM(2005) 608 τελικό].

23 Επισημαίνω ότι η Γερμανική Κυβέρνηση απάντησε μόνο στο τρίτο και στο τέταρτο προδικαστικό ερώτημα.

έννοιας της «χώρας καταγωγής», είναι κρίσιμοι οι ορισμοί σχετικά με τη μη προτιμησιακή καταγωγή των εμπορευμάτων οι οποίοι περιέχονται αντιστοίχως στα άρθρα 23 έως 26 του κοινοτικού τελωνειακού κώδικα και στο άρθρο 60 του ενωσιακού τελωνειακού κώδικα, σε συνδυασμό με τα άρθρα 31 έως 36 του κατ' εξουσιοδότηση κανονισμού 2015/2446.

2. Επί της εφαρμογής των περιεχόμενων στους τελωνειακούς κώδικες ορισμών σχετικά με τη μη προτιμησιακή καταγωγή των εμπορευμάτων για τον προσδιορισμό της χώρας καταγωγής των καλλιεργούμενων μανιταριών κατά τη γεωργική κανονιστική ρύθμιση (δεύτερο προδικαστικό ερώτημα)

48. Όπως και η Prime Champ, η Γαλλική και η Ιταλική Κυβέρνηση καθώς και η Επιτροπή, φρονώ ότι, δυνάμει των περιεχόμενων στους τελωνειακούς κώδικες ορισμών σχετικά με τη μη προτιμησιακή καταγωγή των εμπορευμάτων, ως χώρα καταγωγής των καλλιεργούμενων μανιταριών θεωρείται η χώρα συγκομιδής τους, μολοντί ουσιώδη στάδια της παραγωγής τους λαμβάνουν χώρα σε άλλα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τα καλλιεργούμενα μανιτάρια μεταφέρονται στον τόπο συγκομιδής το πολύ τρεις ημέρες πριν από την πρώτη συγκομιδή.

49. Προκαταρκτικώς, επισημαίνω ότι πρέπει να γίνει κατ' αρχήν δεκτό ότι ο όρος «λαχανικά» κατά το άρθρο 113α, παράγραφος 1, του κανονισμού 1234/2007 και το άρθρο 76, παράγραφος 1, του κανονισμού 1308/2013, περί κοινής οργάνωσης των γεωργικών αγορών, περιλαμβάνει καλλιεργούμενα μανιτάρια, όπως τα επίμαχα στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης²⁴.

50. Ακολούθως, από την πρόταση μου για την απάντηση στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα προκύπτει ότι η χώρα καταγωγής κατά την έννοια των εν λόγω διατάξεων πρέπει να προσδιορίζεται σύμφωνα με τους περιεχόμενους στους τελωνειακούς κώδικες ορισμούς σχετικά με τη μη προτιμησιακή καταγωγή των εμπορευμάτων.

51. Συναφώς, το άρθρο 23, παράγραφος 1, του κοινοτικού τελωνειακού κώδικα και το άρθρο 60, παράγραφος 1, του ενωσιακού τελωνειακού κώδικα προβλέπουν ότι τα εμπορεύματα που έχουν παραχθεί εξ ολοκλήρου σε μία μόνο χώρα ή έδαφος θεωρούνται ως καταγόμενα από την εν λόγω χώρα ή έδαφος. Προς τούτο, το άρθρο 23, παράγραφος 2, στοιχεία α' έως ι', του κοινοτικού τελωνειακού κώδικα και το άρθρο 31, στοιχεία α' έως ι', του κατ' εξουσιοδότηση κανονισμού 2015/2446 περιέχουν κατάλογο διαφόρων εμπορευμάτων που θεωρούνται ότι έχουν παραχθεί εξ ολοκλήρου σε μία μόνο χώρα.

52. Όσον αφορά τα φυτικά προϊόντα, από το άρθρο 23, παράγραφος 2, στοιχείο β', του κοινοτικού τελωνειακού κώδικα προκύπτει ότι τέτοια προϊόντα παράγονται εξ ολοκλήρου στη χώρα όπου συγκομίζονται. Η ίδια διάταξη περιέχεται στο άρθρο 31, στοιχείο β', του κατ' εξουσιοδότηση κανονισμού 2015/2446. Με άλλα λόγια, από τις διατάξεις αυτές προκύπτει ότι τα φυτικά προϊόντα θεωρούνται ως καταγόμενα από τη χώρα όπου συγκομίζονται.

²⁴ Συγκεκριμένα, στην κοινή οργάνωση των αγορών γεωργικών προϊόντων, το άρθρο 1, στοιχείο θ', του κανονισμού 1234/2007 και το άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο θ', του κανονισμού 1308/2013 περιλαμβάνουν τα προϊόντα τα οποία ανήκουν στον τομέα των οπωροκηπευτικών που ορίζονται ειδικά στα παραρτήματα I, μέρος IX, των εν λόγω κανονισμών. Τα παραρτήματα αυτά αναφέρουν, στο πλαίσιο της ονομασίας των προϊόντων για τον τομέα των οπωροκηπευτικών τα οποία εμπίπτουν στον κωδικό της συνδυασμένης ονοματολογίας ex 0709, «Άλλα λαχανικά, ωπά ή διατηρημένα με απλή ψύξη». Το παράρτημα I, κεφάλαιο 7, της συνδυασμένης ονοματολογίας αναφέρει τα «Μανιτάρια» με τον κωδικό 0709 51.

53. Συναφώς, η Επιτροπή καθώς και η Γερμανική Κυβέρνηση υπογραμμίζουν την ιδιομορφία της υποθέσεως της κύριας δίκης επισημαίνοντας ότι, στις περισσότερες περιπτώσεις, ως χώρα συγκομιδής των νωπών οπωροκηπευτικών θεωρείται επίσης, λόγω της ίδιας της φύσεώς τους, η χώρα στην οποία λαμβάνουν χώρα όλα τα στάδια πριν από τη συγκομιδή²⁵.

54. Στο πλαίσιο αυτό, η Επιτροπή εξέθεσε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ότι η παραγωγή των καλλιεργούμενων μανιταριών κατά «διασυνοριακό» τρόπο αποτελεί νέο τρόπο παραγωγής. Φαίνεται ότι, το 2015, κατά τη σύνταξη του κατ' εξουσιοδότηση κανονισμού 2015/2446, η Επιτροπή δεν είχε εξετάσει το ενδεχόμενο ρυθμίσεως του εν λόγω τρόπου παραγωγής. Ερωτηθείσα κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση σχετικά με το λόγο για τον οποίο δεν έχουν ακόμη θεσπιστεί κανόνες όσον αφορά τον εν λόγω τρόπο παραγωγής, η Επιτροπή εξήγησε ότι η εν λόγω διαδικασία δεν έχει ακόμη μελετηθεί επαρκώς σε νομοθετικό επίπεδο. Η Prime Champ, από πλευράς της, εξήγησε, κατά την ως άνω επ' ακροατηρίου συζήτηση, ότι χρησιμοποιεί την εν λόγω μέθοδο παραγωγής από το 2012 και ότι δεν είναι η μόνη, καθώς και η παραγωγή άλλων επιχειρήσεων ακολουθεί την εν λόγω διαδικασία.

55. Κατά τη γνώμη μου, οι παρατηρήσεις αυτές δεν επιτρέπουν, ωστόσο, απόκλιση από το γράμμα του άρθρου 23, παράγραφος 2, στοιχείο β', του κοινοτικού τελωνειακού κώδικα και του άρθρου 31, στοιχείο β', του κατ' εξουσιοδότηση κανονισμού 2015/2446, τα οποία προβλέπουν σαφώς ότι η χώρα καταγωγής των φυτικών προϊόντων εξαρτάται μόνο από τον τόπο συγκομιδής. Όπως εξήγησε η Επιτροπή, δυνάμει των εν λόγω διατάξεων, πρέπει να γίνει κατ' αρχήν δεκτό ότι ο νομοθέτης δεν αποδίδει καμία σημασία στο γεγονός ότι στάδια της παραγωγής πριν από τη συγκομιδή λαμβάνουν χώρα σε ένα ή περισσότερα άλλα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

56. Επομένως, πρέπει να απορριφθεί το επιχειρήμα που προέβαλε η Zentrale, σύμφωνα με το οποίο προκύπτει από την οικονομία των άρθρων 23 και 24 του κοινοτικού τελωνειακού κώδικα και των αντίστοιχων διατάξεων του ενωσιακού τελωνειακού κώδικα ότι η δυνατότητα εφαρμογής των περιεχόμενων στους τελωνειακούς κώδικες ορισμών σχετικά με τη μη προτιμησιακή καταγωγή των εμπορευμάτων εξαρτάται από την προϋπόθεση ότι τα εμπορεύματα έχουν παραχθεί *ex ολοκλήρου* σε μία μόνο χώρα.

57. Ειδικότερα, το άρθρο 24 του κοινοτικού τελωνειακού κώδικα και η αντίστοιχη διάταξη η οποία περιέχεται στο άρθρο 60 του ενωσιακού τελωνειακού κώδικα σε συνδυασμό με το άρθρο 32 του κατ' εξουσιοδότηση κανονισμού 2015/2446, δεν μπορούν να οδηγήσουν σε αντίθετο αποτέλεσμα. Συγκεκριμένα, οι εν λόγω διατάξεις σχετικά με την καταγωγή των εμπορευμάτων, η παραγωγή των οποίων λαμβάνει χώρα σε περισσότερες χώρες ή εδάφη, δεν εφαρμόζονται στα νωπά λαχανικά όπως τα επίμαχα στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης²⁶.

58. Κατά συνέπεια, προτείνω στο Δικαστήριο να δοθεί στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα η απάντηση ότι το άρθρο 23, παράγραφος 1, και παράγραφος 2, στοιχείο β', του κανονισμού 1234/2007 και το άρθρο 60, παράγραφος 1, του ενωσιακού τελωνειακού κώδικα σε συνδυασμό με το άρθρο 31, στοιχείο β', του κατ' εξουσιοδότηση κανονισμού 2015/2446, έχουν την έννοια ότι ως χώρα καταγωγής

²⁵ Ειδικότερα, η Γερμανική Κυβέρνηση εξηγεί ότι, σύμφωνα με τη γνώμη των ειδικών της στην παραγωγή, σπανίως η μεταφορά καλλιέργειας φρούτων ή λαχανικών είναι δυνατή και συμφέρουσα, όπως συμβαίνει στην υπόθεση της κύριας δίκης, και, επομένως, η διασυνοριακή παραγωγή είναι γενικά αδύνατη ή, εν πάση περιπτώσει, μη κερδοφόρα. Εξαιρουμένων των καλλιεργούμενων μανιταριών, τα οποία μεταφέρονται εύκολα, η Γερμανική Κυβέρνηση ανέφερε ότι, καθόσον γνωρίζει, μόνον η καλλιέργεια του αντιβ ακολουθεί τον ίδιο τρόπο παραγωγής. Η Επιτροπή, από πλευράς της, σημείωσε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ως ανάλογη κατάσταση, τις υδροπονικές καλλιέργειες και τις καλλιέργειες αρωματικών βοτάνων. Όσον αφορά τα εν λόγω προϊόντα, η Επιτροπή εξήγησε ότι μπορούν να πωληθούν στον καταναλωτή με το υπόστρωμα και, συνεπώς, χωρίς πραγματική συγκομιδή πριν από την διάθεσή τους στο εμπόριο.

²⁶ Ειδικότερα, όσον αφορά τα οπωροκηπευτικά, από το άρθρο 32 του κατ' εξουσιοδότηση κανονισμού 2015/2446 σε συνδυασμό με το κεφάλαιο 20 του παραρτήματός του 22-01 στο οποίο παραπέμπει το άρθρο 32 του εν λόγω κανονισμού, προκύπτει ότι τέτοια προϊόντα εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεων αυτών, καθόσον πρόκειται για μείγμα φυτικών προϊόντων, παραδείγματος χάριν, ο χυμός φρούτων. Καίτοι τέτοια διάταξη δεν περιλαμβάνεται στον κοινοτικό τελωνειακό κώδικα, ελλείψει ενδείξεως περί του αντίθετου πρέπει, κατά τη γνώμη μου, το άρθρο 24 να ερμηνευθεί κατά τον ίδιο τρόπο.

των καλλιεργούμενων μανιταριών θεωρείται η χώρα συγκομιδής τους κατά τις εν λόγω διατάξεις, ανεξαρτήτως του γεγονότος ότι ουσιώδη στάδια της παραγωγής τους λαμβάνουν χώρα σε άλλα κράτη μέλη της Ένωσης και τα καλλιεργούμενα μανιτάρια μεταφέρονται στον τόπο συγκομιδής το πολύ τρεις ημέρες πριν από την πρώτη συγκομιδή.

Γ. Επί της σχέσεως μεταξύ της απαγορεύσεως παραπλανήσεως του καταναλωτή που προβλέπει η κανονιστική ρύθμιση περί προστασίας των καταναλωτών και της απαιτούμενης κατά τη γεωργική κανονιστική ρύθμιση ενδείξεως της χώρας καταγωγής (τρίτο και τέταρτο προδικαστικό ερώτημα)

1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

59. Υπενθυμίζω ότι με το τρίτο και τέταρτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, αν η ένδειξη της χώρας καταγωγής που χρησιμοποίησε η Prime Champ, χωρίς διευκρινιστικές πληροφορίες περί του τόπου παραγωγής, αντίκειται στην απαγόρευση παραπλανήσεως του καταναλωτή που προβλέπει το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο α', σημείο i, της οδηγίας 2000/13 και το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού 1169/2011.

60. Προς τούτο, από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι το αιτούν δικαστήριο διερωτάται, κατ' αρχάς, αν η απαιτούμενη κατά τη γεωργική κανονιστική ρύθμιση ένδειξη της χώρας καταγωγής πρέπει να θεωρηθεί *lex specialis* σε σχέση με τον κανόνα απαγορεύσεως παραπλανήσεως, ούτως ώστε ο τελευταίος να μην εφαρμόζεται για τον προσδιορισμό της χώρας καταγωγής (τρίτο προδικαστικό ερώτημα). Αν το Δικαστήριο απαντήσει στο ερώτημα αυτό ότι η απαιτούμενη από τη γεωργική κανονιστική ρύθμιση ένδειξη εφαρμόζεται παράλληλα με την απαγόρευση παραπλανήσεως, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται, ακολούθως, αν *μπορούν* να προστεθούν διευκρινιστικές πληροφορίες προκειμένου να αποτραπεί η πλάνη του καταναλωτή κατά τις προαναφερθείσες διατάξεις (τέταρτο προδικαστικό ερώτημα)²⁷.

61. Το τελευταίο αυτό ερώτημα, όπως διατυπώθηκε, δεν είναι εντούτοις καθοριστικό, κατά τη γνώμη μου, για το αν η ένδειξη της χώρας καταγωγής που χρησιμοποίησε η Prime Champ χωρίς διευκρινιστικές πληροφορίες αντίκειται στην απαγόρευση παραπλανήσεως του καταναλωτή. Βεβαίως, η ένδειξη αυτή θα ήταν αντίθετη στην εν λόγω απαγόρευση αν η γεωργική κανονιστική ρύθμιση ρύθμιζε κατά τρόπο εξαντλητικό τη χώρα καταγωγής των οπωροκηπευτικών²⁸. Ωστόσο, κατά τη γνώμη μου, τούτο δεν συμβαίνει εν προκειμένω.

62. Συγκεκριμένα, κανένα στοιχείο στη γεωργική κανονιστική ρύθμιση δεν εμποδίζει επιχείρηση να παρέχει διευκρινιστικές πληροφορίες ως προς την ένδειξη της χώρας καταγωγής εφόσον δεν παραπλανούν, αυτές καθεαυτές, τον καταναλωτή. Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι κάθε περιορισμός στην άσκηση του θεμελιώδους δικαιώματος της ελευθερίας εκφράσεως που προστατεύει επίσης την «εμπορική επικοινωνία», το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 11, παράγραφος 1, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, πρέπει να προβλέπεται στον νόμο σύμφωνα με το άρθρο 52, παράγραφος 1, του εν λόγω Χάρτη.

²⁷ Το αιτούν δικαστήριο υποδεικνύει, παραδείγματος χάριν, τοποθέτηση αναφοράς σχετικά με τα στάδια παραγωγής τα οποία πραγματοποιούνται σε άλλα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

²⁸ Στην περίπτωση αυτή, τούτο θα συνεπάγετο ότι η ένδειξη της χώρας καταγωγής που χρησιμοποίησε η Prime Champ χωρίς άλλες πληροφορίες είναι νόμιμη υπό το πρίσμα της απαγορεύσεως παραπλανήσεως του καταναλωτή, δεδομένου ότι η Prime Champ δεν θα μπορούσε, εν πάση περιπτώσει, να προσθέσει διευκρινιστικές πληροφορίες στην εν λόγω ένδειξη.

63. Βάσει αυτής της συλλογιστικής, με το τέταρτο προδικαστικό του ερώτημα το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, αν η παράλειψη τέτοιων διευκρινιστικών πληροφοριών είναι παραπλανητική κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο α', σημείο i, της οδηγίας 2000/13 και το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού 1169/2011²⁹.

64. Συναφώς, προκειμένου να δοθεί στο αιτούν δικαστήριο χρήσιμη απάντηση που να του παρέχει τη δυνατότητα επιλύσεως της διαφοράς που έχει υποβληθεί στην κρίση του, αρκεί, κατά την άποψή μου, το Δικαστήριο να περιοριστεί να απαντήσει στο εν λόγω τέταρτο ερώτημα. Συγκεκριμένα, ακόμη και αν υποτεθεί ότι το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού 1169/2011 και το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο α', σημείο i, της οδηγίας 2000/13 όντως εφαρμόζονται, εκτιμώ, όπως θα εξηγήσω κατωτέρω, ότι η παράλειψη των διευκρινιστικών πληροφοριών στην ένδειξη της χώρας καταγωγής, όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, δεν είναι, εν πάση περιπτώσει, παραπλανητική κατά τις διατάξεις αυτές³⁰.

65. Συνεπώς, στη συνέχεια των παρουσών προτάσεων, θα περιοριστώ στην εν συντομία εξήγηση των λόγων για τους οποίους διατηρώ σοβαρές επιφυλάξεις ως προς το ζήτημα της δυνατότητας εφαρμογής των διατάξεων αυτών σε περίπτωση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη (τμήμα 2) πριν να απαντήσω στο τέταρτο προδικαστικό ερώτημα (τμήμα 3).

2. Επί της δυνατότητας εφαρμογής του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού 1169/2011 και του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο α', σημείο i, της οδηγίας 2000/13

66. Όπως και το αιτούν δικαστήριο, φρονώ ότι στο ερώτημα αν η απαιτούμενη από τη γεωργική κανονιστική ρύθμιση ένδειξη της χώρας καταγωγής πρέπει να θεωρηθεί *lex specialis* σε σχέση με την απαγόρευση παραπλανήσεως πρέπει να δοθεί απάντηση υπό το πρίσμα του άρθρου 1, παράγραφος 4, του κανονισμού 1169/2011. Το εν λόγω άρθρο, το οποίο ρυθμίζει το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού αυτού, αναφέρει ότι ο κανονισμός «εφαρμόζεται με την επιφύλαξη των απαιτήσεων επισήμανσης που προβλέπονται στις ειδικές ενωσιακές διατάξεις που ισχύουν για συγκεκριμένα τρόφιμα»³¹.

67. Λαμβανομένης υπόψη της αιτιολογικής σκέψεως 8 του κανονισμού 1169/2011, η οποία αναφέρει ότι «[ο]ι απαιτήσεις γενικής επισήμανσης συμπληρώνονται με διάφορες διατάξεις που εφαρμόζονται [...] σε ορισμένες κατηγορίες τροφίμων [...]», φρονώ ότι το άρθρο 1, παράγραφος 4, του εν λόγω κανονισμού έχει την έννοια ότι ο κανονισμός εφαρμόζεται, κατ' αρχήν, παράλληλα με τις ειδικές διατάξεις που εφαρμόζονται σε ορισμένα τρόφιμα.

68. Εντούτοις, πρέπει να τεθούν ορισμένα όρια στην παραδοχή αυτή.

²⁹ Στο πλαίσιο αυτό, υπενθυμίζω ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, στο πλαίσιο της διαδικασίας συνεργασίας μεταξύ των εθνικών δικαστηρίων και του Δικαστηρίου την οποία καθιερώνει το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, το Δικαστήριο οφείλει να δώσει στο εθνικό δικαστήριο χρήσιμη απάντηση που να του παρέχει τη δυνατότητα επιλύσεως της διαφοράς που έχει υποβληθεί στην κρίση του. Υπό το πρίσμα αυτό, το Δικαστήριο έχει τη δυνατότητα να αναδιατυπώσει, εφόσον είναι αναγκαίο, τα προδικαστικά ερωτήματα που του υποβάλλονται (βλ., παραδείγματος χάριν, απόφαση της 29ης Νοεμβρίου 2018, *baumgarten sports & more*, C-548/17, EU:C:2018:970, σκέψη 22).

³⁰ Υπενθυμίζω ότι η αίτηση αναίρεσεως (*Revision*) της κύριας δίκης είναι βάσιμη, κατά το αιτούν δικαστήριο, μόνον εφόσον η προσαπτόμενη συμπεριφορά της *Prime Champ* ήταν παράνομη, τόσο κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο α', σημείο i, της οδηγίας 2000/13 όσο και κατά το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού 1169/2011. Κατά συνέπεια, απάντηση του Δικαστηρίου στο τέταρτο προδικαστικό ερώτημα μόνο στο πλαίσιο του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού 1169/2011, αρκεί, κατ' αρχήν, προκειμένου να δοθεί στο αιτούν δικαστήριο χρήσιμη απάντηση που να του παρέχει τη δυνατότητα επιλύσεως της διαφοράς που έχει υποβληθεί στην κρίση του.

³¹ Επισημαίνω ότι το άρθρο 73 του κανονισμού 1308/13 περιέχει, ομοίως, κανόνα σχετικά με το πεδίο εφαρμογής των προτύπων εμπορίας. Η διάταξη αυτή προβλέπει, ειδικότερα, ότι πρότυπα εμπορίας εφαρμόζονται «με την επιφύλαξη άλλων διατάξεων εφαρμοστέων στα γεωργικά προϊόντα [...]». Λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι ο κανονισμός 1169/2011 εφαρμόζεται μόνο στον βαθμό που προβλέπεται στον εν λόγω κανονισμό, το άρθρο 73 του κανονισμού 1308/13 δεν έχει, εντούτοις, σημασία για τον προσδιορισμό της δυνατότητας εφαρμογής του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού 1169/2011.

69. Συναφώς, η Επιτροπή υποστήριξε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, κατ' ουσίαν, ότι δυνάμει γραμματικής, τελολογικής και συστηματικής ερμηνείας του άρθρου 1, παράγραφος 4, του κανονισμού 1169/2011, η έκφραση «με την επιφύλαξη» έχει την έννοια ότι ο κανονισμός 1169/2011 εφαρμόζεται παράλληλα με τις ειδικές διατάξεις που εφαρμόζονται σε ορισμένα τρόφιμα, καθόσον δεν *αντιβαίνουν* στις περιεχόμενες στον κανονισμό 1169/2011 διατάξεις. Όπως αντιλαμβάνομαι το επιχείρημα της Επιτροπής, τέτοια αντίφαση υφίσταται μόνο στον βαθμό που η εφαρμογή των ειδικών διατάξεων *εμποδίζει* την παράλληλη εφαρμογή του κανονισμού 1169/2011. Εν προκειμένω, η Επιτροπή θεωρεί ότι τέτοια αντίφαση δεν υφίσταται, διότι η αναφορά «καταγωγή: Γερμανία» μπορεί να χρησιμοποιηθεί προσθέτοντας συμπληρωματικές πληροφορίες³².

70. Σε αντίθεση με τις παρατηρήσεις της Επιτροπής, φρονώ ότι πειστικά επιχειρήματα μπορούν να υποστηρίξουν τη θέση ότι το άρθρο 1, παράγραφος 4, του κανονισμού 1169/2011 δεν περιορίζεται σε καταστάσεις στις οποίες υφίσταται πραγματική *αντίφαση* κατά την έννοια που επικαλείται η Επιτροπή.

71. Συγκεκριμένα, το γεγονός ότι ο κανονισμός 1169/2011 εφαρμόζεται με την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεων για την επισήμανση σημαίνει ότι ο εν λόγω κανονισμός δεν μπορεί να εμποδίσει την εφαρμογή τέτοιων ειδικών διατάξεων. Επομένως, το άρθρο 1, παράγραφος 4, του κανονισμού 1169/2011 εκφράζει, κατά τη γνώμη μου, στην ουσία, την αρχή του *lex specialis*.

72. Δυνάμει της εν λόγω αρχής, φρονώ ότι παράλληλη εφαρμογή του κανονισμού 1169/2011 αποκλείεται επίσης στον βαθμό που θα στερούσε από μια ειδική διάταξη για την επισήμανση την πρακτική της αποτελεσματικότητας.

73. Τούτο θα συνέβαινε, κατά τη γνώμη μου, αν το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού 1169/2011 εφαρμοζόταν σε περίπτωση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη. Συγκεκριμένα, το άρθρο 76, παράγραφος 1, του κανονισμού 1308/2013 αποτελεί ειδική διάταξη για την επισήμανση κατά το άρθρο 1, παράγραφος 4, του κανονισμού 1169/2011³³, και όπως θα εκθέσω στο τμήμα 3 των παρουσών προτάσεων, ιδίως στα σημεία 82 και 83, εκτιμώ ότι ο νομοθέτης έχει καθορίσει με σαφήνεια στο άρθρο 76, παράγραφος 1, του κανονισμού 1308/2013 ότι ως χώρα καταγωγής των νωπών οπωροκηπευτικών θεωρείται η χώρα συγκομιδής τους.

74. Αν όμως εφαρμοζόταν το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού 1169/2011 και, επομένως, υπήρχε το ενδεχόμενο η ένδειξη της χώρας καταγωγής που δηλώνεται δυνάμει του άρθρου 76, παράγραφος 1, του κανονισμού 1308/2013 να καταστεί παραπλανητική, κατά την πρώτη αυτή διάταξη, το άρθρο 76, παράγραφος 1, του κανονισμού 1308/2013 θα στερούνταν, κατά τη γνώμη μου, ως εκ τούτου, την πρακτική του αποτελεσματικότητας.

75. Όσον αφορά την οδηγία 2000/13, επισημαίνω ότι η εν λόγω οδηγία δεν περιλαμβάνει διάταξη αντίστοιχη προς το άρθρο 1, παράγραφος 4, του κανονισμού 1169/2011. Ωστόσο, φρονώ ότι αρχή αντίστοιχη με εκείνη που προβλέπει το εν λόγω άρθρο εφαρμόζεται επίσης στην οδηγία 2000/13. Συγκεκριμένα, από κανένα στοιχείο των προπαρασκευαστικών εργασιών του κανονισμού 1169/2011

32 Επομένως, φρονώ ότι η Επιτροπή επικαλείται, στην πραγματικότητα, ερμηνεία παρόμοια με εκείνη του άρθρου 3, παράγραφος 4, της οδηγίας 2005/29 κατά το οποίο «σε περίπτωση σύγκρουσης των διατάξεων της παρούσας οδηγίας με άλλους [ενωσιακούς] κανόνες που ρυθμίζουν συγκεκριμένες πτυχές αθέμιτων εμπορικών πρακτικών, οι τελευταίοι επικρατούν και εφαρμόζονται επί των πτυχών αυτών». Συνεπώς, το Δικαστήριο έκρινε ότι σύγκρουση, όπως εκείνη που ρυθμίζεται στο άρθρο 3, παράγραφος 4, της οδηγίας 2005/29, υφίσταται μόνο όταν ειδικοί κανόνες ρυθμίζουν κατά τρόπο εξαντλητικό τις πληροφορίες εμπροθέμιτος οι οποίες πρέπει να παρέχονται στους καταναλωτές, ούτως ώστε να μην μπορούν να προστεθούν άλλες πληροφορίες. Βλ. αποφάσεις της 25ης Ιουλίου 2018, *Dyson* (C-632/16, EU:C:2018:599, σκέψεις 34 έως 36), και της 13ης Σεπτεμβρίου 2018, *Wind Tre και Vodafone Italia* (C-54/17 και C-55/17, EU:C:2018:710, σκέψεις 60 και 61). Από την άποψη αυτή, σημειώνω ότι, καθόσον η γεωργική κανονιστική ρύθμιση δεν ρυθμίζει κατά τρόπο εξαντλητικό τη χώρα καταγωγής των οπωροκηπευτικών, το ζήτημα της δυνατότητας εφαρμογής της απαγορεύσεως παραπλανητικών παραλείψεων κατά το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2005/29, όπως εκείνης την οποία αφορά το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο α', σημείο i, της οδηγίας 2000/13 και το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού 1169/2011, δεν τίθεται εν προκειμένω.

33 Επομένως, ο κανονισμός 1169/2011 θεσπίζει κανόνες γενικού και οριζοντίου χαρακτήρα που εφαρμόζονται στο σύνολο των τροφίμων, ενώ οι κανόνες ειδικού και καθέτου χαρακτήρα, οι οποίοι αφορούν μόνο μερικά καθορισμένα τρόφιμα, θεσπίζονται στο πλαίσιο των διατάξεων που διέπουν τα εν λόγω προϊόντα, πρβλ. αιτιολογική σκέψη 12 του εν λόγω κανονισμού. Από την αιτιολογική σκέψη 32 του εν λόγω κανονισμού προκύπτει ότι τα πρότυπα εμπορίας για τα προϊόντα του τομέα των οπωροκηπευτικών αποτελούν τέτοιους κανόνες καθέτου χαρακτήρα.

δεν προκύπτει ότι ο εν λόγω κανονισμός αποσκοπούσε στην τροποποίηση της οδηγίας ως προς το σημείο αυτό και πρέπει, επομένως, το άρθρο 1, παράγραφος 4, να γίνει αντιληπτό ως κωδικοποίηση της αρχής του *lex specialis* η οποία εφαρμοζόταν ήδη δυνάμει της οδηγίας 2000/13. Με άλλα λόγια, εκτιμώ ότι παρατηρήσεις παρόμοιες με εκείνες που αναπτύχθηκαν ανωτέρω στο πλαίσιο του κανονισμού 1169/2011 μπορούν να προβληθούν σχετικά με το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο α', σημείο i, της οδηγίας 2000/13, στο πλαίσιο του άρθρου 113α, παράγραφος 1, του κανονισμού 1234/2007.

3. Επί της εφαρμογής του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού 1169/2011 και του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο α', σημείο i, της οδηγίας 2000/13

76. Το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού 1169/2011 απαγορεύει τις παραπλανητικές πληροφορίες για τα τρόφιμα όσον αφορά τη χώρα καταγωγής.

77. Εκτιμώ, κατ' αρχάς, ότι η εν λόγω απαγόρευση περιλαμβάνει τις παραπλανητικές παραλείψεις. Συγκεκριμένα, η έκφραση «οι πληροφορίες για τα τρόφιμα» ορίζεται στο άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο α', του εν λόγω κανονισμού ως «πληροφορίες που αφορούν ένα τρόφιμο και διατίθενται στον τελικό καταναλωτή μέσω επισήμανσης, άλλου συνοδευτικού υλικού ή οιοδήποτε άλλου μέσου, συμπεριλαμβανομένων των εργαλείων της σύγχρονης τεχνολογίας ή των προφορικών ανακοινώσεων». Μολονότι ο ορισμός αυτός δεν αφορά, τυπικώς, παραλείψεις, πρέπει να γίνει κατ' αρχήν δεκτό ότι οι παραλείψεις καλύπτονται στον βαθμό που ενδέχεται να παραπλανήσουν τους καταναλωτές ως προς τη χώρα καταγωγής³⁴.

78. Ακολούθως, όσον αφορά την έννοια της «παραπλάνησης» του καταναλωτή, κατά το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού 1169/2011, επισημαίνω ότι η διάταξη αυτή δεν περιέχει ορισμό της εν λόγω έννοιας. Εντούτοις, κατά τη γνώμη μου, όπως και ο ορισμός των παραπλανητικών παραλείψεων που περιέχεται στο άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2005/29, η ρυθμιζόμενη στο άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο α', του εν λόγω κανονισμού έννοια της «παραπλάνησης» έχει την έννοια ότι περιλαμβάνει ουσιώδεις πληροφορίες που χρειάζεται ο μέσος καταναλωτής, ανάλογα με το συγκεκριμένο πλαίσιο, για να λάβει τεκμηριωμένη απόφαση συναλλαγής και, ως εκ τούτου, τον οδηγεί ή ενδέχεται να τον οδηγήσει να λάβει απόφαση συναλλαγής την οποία διαφορετικά δεν θα λάμβανε.

79. Συγκεκριμένα, μολονότι τέτοιος ορισμός δεν περιλαμβάνεται στον κανονισμό 1169/2011, επισημαίνω ότι μόνο οι ουσιώδεις παραλείψεις που χρειάζεται ο μέσος καταναλωτής ενδέχεται, από την ίδια τη φύση τους, να παραπλανήσουν τον καταναλωτή. Επιπλέον, όπως εξήγησα στην υποσημείωση 34 των παρουσών προτάσεων, ο κανονισμός 1169/2011 αποσκοπεί, όπως και η οδηγία 2005/29, στην εξασφάλιση υψηλού επιπέδου προστασίας των καταναλωτών.

80. Τέλος, επισημαίνω ότι το άρθρο 2, παράγραφος 3, του κανονισμού 1169/2011 προβλέπει ότι η χώρα καταγωγής ενός τροφίμου κατά τον εν λόγω κανονισμό αναφέρεται στην καταγωγή των εμπορευμάτων, όπως καθορίζεται σύμφωνα με τους ορισμούς σχετικά με τη μη προτιμησιακή καταγωγή των εμπορευμάτων οι οποίοι περιέχονται στους τελωνειακούς κώδικες.

³⁴ Πρβλ. άρθρο 26, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού 1169/2011, κατά το οποίο η χώρα καταγωγής αναγράφεται υποχρεωτικά βάσει του εν λόγω νομοθετήματος όταν η μη αναγραφή της ενδέχεται να παραπλανήσει τον καταναλωτή ως προς την πραγματική χώρα καταγωγής. Επιπλέον, η έννοια των παραπλανητικών εμπορικών πρακτικών κατά το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 2005/29 περιλαμβάνει τις παραπλανητικές παραλείψεις. Υπενθυμίζω ότι, όπως και ο κανονισμός 1169/2011, η εν λόγω οδηγία αποσκοπεί στην εξασφάλιση υψηλού επιπέδου προστασίας των καταναλωτών.

81. Κατά την άποψή μου, η παράλειψη των διευκρινιστικών πληροφοριών όσον αφορά ένδειξη της χώρας καταγωγής σύμφωνα με τους περιεχόμενους στους τελωνειακούς κώδικες ορισμούς, όπως η επίμαχη εν προκειμένω, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελεί ουσιώδη πληροφορία για τον μέσο καταναλωτή, η οποία ενδέχεται να παραπλανήσει ως προς τη χώρα καταγωγής κατά το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού 1169/2011.

82. Συγκεκριμένα, ο νομοθέτης έχει καθορίσει με σαφήνεια και ακρίβεια τη χώρα καταγωγής ενός τροφίμου κατά τον κανονισμό 1169/2011 με την περιεχόμενη στο άρθρο 2, παράγραφος 3, του εν λόγω κανονισμού παραπομπή στους τελωνειακούς κώδικες³⁵. Όσον αφορά τα φυτικά προϊόντα, ο νομοθέτης έχει καθορίσει, ειδικότερα, ότι ως χώρα καταγωγής των προϊόντων αυτών θεωρείται η χώρα συγκομιδής τους. Με την επιλογή αυτή, ο νομοθέτης ταυτόχρονα επέλεξε να *μη* δώσει σημασία στο γεγονός ότι η παραγωγή τέτοιων προϊόντων μπορεί, κατ' αρχήν, να λάβει χώρα σε διαφορετικές χώρες. Συναφώς, υπενθυμίζω ότι ο νομοθέτης διατήρησε τον εν λόγω κανόνα ακόμη και αφότου έλαβε γνώση του «διασυννοριακού» τρόπου παραγωγής των καλλιεργούμενων μανιταριών.

83. Επομένως, πρέπει να θεωρηθεί ότι από τον συνδυασμό του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο α', του άρθρου 2, παράγραφος 3, του κανονισμού 1169/2011 και των περιεχόμενων στους τελωνειακούς κώδικες ορισμών σχετικά με τη μη προτιμησιακή καταγωγή των εμπορευμάτων προκύπτει ότι τέτοιες πληροφορίες δεν μπορούν να θεωρηθούν ουσιώδεις για τον μέσο καταναλωτή³⁶.

84. Το συμπέρασμα αυτό επιρρωννύεται, επιπλέον, από το γεγονός ότι η Επιτροπή έχει θεσπίσει άλλες διατάξεις σχετικά με την ένδειξη της χώρας καταγωγής μόνον όσον αφορά τα νωπά, διατηρημένα με απλή ψύξη ή κατεψυγμένα κρέατα χοιροειδών, προβατοειδών, αιγοειδών και πουλερικών. Ειδικότερα, τέτοιοι κανόνες περιέχονται στον εκτελεστικό κανονισμό (ΕΕ) 1337/2013³⁷ με την αιτιολογία ότι με την εφαρμογή των περιεχόμενων στους τελωνειακούς κώδικες ορισμών σχετικά με τη μη προτιμησιακή καταγωγή των εμπορευμάτων δεν είναι δυνατόν να ενημερωθούν επαρκώς οι καταναλωτές σχετικά με την προέλευση του εν λόγω κρέατος, λαμβανομένων υπόψη περιπτώσεων στις οποίες το κρέας προέρχεται από ζώα που έχουν γεννηθεί, εκτραφεί και σφαγεί σε διαφορετικές χώρες³⁸.

85. Μολονότι μπορώ να κατανοήσω πλήρως το επιχείρημα της Centrale ότι οι καταναλωτές πρέπει να ενημερώνονται όταν ουσιώδη στάδια της παραγωγής προϊόντος πραγματοποιούνται σε διαφορετικές χώρες, διαπιστώνεται, κατόπιν των προεκτεθέντων, ότι ο νομοθέτης δεν θεώρησε τέτοιες πληροφορίες ουσιώδεις και, ως εκ τούτου, ικανές να παραπλανήσουν τον καταναλωτή ως προς τη χώρα καταγωγής κατά το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού 1169/2011.

86. Επομένως, πρέπει να απορριφθεί το επιχείρημα που προέβαλε η Επιτροπή ότι στα εθνικά δικαστήρια εναπόκειται να αποφανθούν αν, σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, ένδειξη της χώρας καταγωγής, όπως η επίδικη στην κύρια δίκη, παραπλανεί στην πράξη τον καταναλωτή. Συγκεκριμένα, τέτοια θέση ενδέχεται να υπονομεύσει την ελευθερία επιλογής του νομοθέτη, η οποία υπενθυμίστηκε ανωτέρω.

35 Επισημαίνω ότι ο ορισμός αυτός θεσπίστηκε με τον κανονισμό 1169/2011 με την αιτιολογία ότι η έλλειψη τέτοιου ορισμού στην οδηγία 2000/13 οδήγησε σε αβεβαιότητα και προκαλούσε αμφισβησία, τόσο για τους καταναλωτές και τη βιομηχανία όσο και για τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης [βλ. «Impact assessment report on general food labelling issues», SEC(2008) 92, σ. 21, που συνοδεύει την πρόταση κανονισμού 1169/2011].

36 Πρβλ. απόφαση της 25ης Ιουλίου 2018, Dyson (C-632/16, EU:C:2018:599, σκέψεις 42 έως 44).

37 Εκτελεστικός κανονισμός της Επιτροπής, της 13ης Δεκεμβρίου 2013, για τη θέσπιση κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1169/2011 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου όσον αφορά την ένδειξη της χώρας καταγωγής ή του τόπου προέλευσης για τα νωπά, διατηρημένα με απλή ψύξη ή κατεψυγμένα κρέατα χοιροειδών, προβατοειδών, αιγοειδών και πουλερικών (ΕΕ 2013, L 335, σ. 19).

38 Βλ. αιτιολογική σκέψη 3 του εκτελεστικού κανονισμού 1337/2013.

87. Όσον αφορά το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο α', σημείο i, της οδηγίας 2000/13, εκτιμώ ότι εκτιμήσεις παρόμοιες με εκείνες που αναπτύχθηκαν ανωτέρω ισχύουν και για τη διάταξη αυτή. Συναφώς, επισημαίνω ότι μολονότι η οδηγία 2000/13 δεν περιέχει ορισμό της χώρας καταγωγής κατά την έννοια της οδηγίας αυτής³⁹, το στοιχείο αυτό δεν μπορεί να οδηγήσει σε αντίθετο αποτέλεσμα, δεδομένου ότι τέτοιος ορισμός εξακολουθεί να προβλέπεται δυνάμει της συνδυασμένης ερμηνείας του άρθρου 113α, παράγραφος 1, του κανονισμού 1234/2007 και του άρθρου 23, παράγραφος 2, στοιχείο β', του κοινοτικού τελωνειακού κώδικα. Τούτο συνεπάγεται ότι επισήμανση η οποία παρέχεται σύμφωνα με τους περιεχόμενους στον κοινοτικό τελωνειακό κώδικα ορισμούς σχετικά με τη μη προτιμησιακή καταγωγή των εμπορευμάτων δεν είναι παραπλανητική ούτε κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο α', σημείο i, της οδηγίας 2000/13.

88. Κατά συνέπεια, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στο τέταρτο προδικαστικό ερώτημα ότι το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού 1169/2011 και το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο α', σημείο i, της οδηγίας 2000/13 έχουν την έννοια ότι δεν οδηγεί σε «πλάνη», κατά τις εν λόγω διατάξεις, η μη παροχή διευκρινιστικών πληροφοριών στον καταναλωτή όσον αφορά ένδειξη της χώρας καταγωγής η οποία καθορίζεται σύμφωνα με τους περιεχόμενους στους τελωνειακούς κώδικες ορισμούς σχετικά με τη μη προτιμησιακή καταγωγή των εμπορευμάτων.

V. Πρόταση

89. Κατόπιν των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στα προδικαστικά ερωτήματα τα οποία υπέβαλε το Bundesgerichtshof (Ανώτατο Ομοσπονδιακό Δικαστήριο, Γερμανία) ως εξής:

1) Το άρθρο 113α, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΚ) 1234/2007 του Συμβουλίου, της 22ας Οκτωβρίου 2007, για τη θέσπιση κοινής οργάνωσης των γεωργικών αγορών και ειδικών διατάξεων για ορισμένα γεωργικά προϊόντα (Ενιαίος κανονισμός ΚΟΑ), έχει την έννοια ότι για τον προσδιορισμό της ρυθμιζόμενης στην εν λόγω διάταξη έννοιας της «χώρας καταγωγής» είναι κρίσιμοι οι ορισμοί σχετικά με τη μη προτιμησιακή καταγωγή των εμπορευμάτων οι οποίοι περιέχονται στα άρθρα 23 έως 26 του κανονισμού (ΕΟΚ) 2913/92 του Συμβουλίου, της 12ης Οκτωβρίου 1992, περί θεσπίσεως κοινοτικού τελωνειακού κώδικα.

Το άρθρο 76, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΕ) 1308/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Δεκεμβρίου 2013, για τη θέσπιση κοινής οργάνωσης των αγορών γεωργικών προϊόντων και την κατάργηση των κανονισμών (ΕΟΚ) αριθ. 922/72, (ΕΟΚ) αριθ. 234/79, (ΕΚ) αριθ. 1037/2001 και (ΕΚ) αριθ. 1234/2007 του Συμβουλίου, έχει την έννοια ότι για τον προσδιορισμό της ρυθμιζόμενης στην εν λόγω διάταξη έννοιας της «χώρας καταγωγής» είναι κρίσιμοι οι ορισμοί σχετικά με τη μη προτιμησιακή καταγωγή των εμπορευμάτων οι οποίοι περιέχονται στο άρθρο 60 του κανονισμού (ΕΕ) 952/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 9ης Οκτωβρίου 2013, για τη θέσπιση του ενωσιακού τελωνειακού κώδικα, σε συνδυασμό με τα άρθρα 31 έως 36 του κατ' εξουσιοδότηση κανονισμού (ΕΕ) 2015/2446 της Επιτροπής, της 28ης Ιουλίου 2015, για τη συμπλήρωση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 952/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, όσον αφορά λεπτομερείς κανόνες σχετικούς με ορισμένες από τις διατάξεις του ενωσιακού τελωνειακού κώδικα.

2) Το άρθρο 23, παράγραφος 1 και παράγραφος 2, στοιχείο β', του κανονισμού 2913/92 και το άρθρο 60, παράγραφος 1, του κανονισμού 952/2013, σε συνδυασμό με το άρθρο 31, στοιχείο β', του κατ' εξουσιοδότηση κανονισμού (ΕΕ) 2015/2446, έχουν την έννοια ότι ως χώρα καταγωγής των καλλιεργούμενων μανιταριών θεωρείται η χώρα συγκομιδής τους, ανεξαρτήτως του γεγονότος

³⁹ Βλ. υποσημείωση 35 των παρούσων προτάσεων.

ότι ουσιώδη στάδια της παραγωγής τους λαμβάνουν χώρα σε άλλα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τα καλλιεργούμενα μανιτάρια μεταφέρονται στον τόπο συγκομιδής μόλις τρεις ή και λιγότερες ημέρες πριν από την πρώτη συγκομιδή.

- 3) Το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού (ΕΕ) 1169/2011 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Οκτωβρίου 2011, σχετικά με την παροχή πληροφοριών για τα τρόφιμα στους καταναλωτές, την τροποποίηση των κανονισμών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (ΕΚ) αριθ. 1924/2006 και (ΕΚ) αριθ. 1925/2006 και την κατάργηση της οδηγίας 87/250/ΕΟΚ της Επιτροπής, της οδηγίας 90/496/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της οδηγίας 1999/10/ΕΚ της Επιτροπής, της οδηγίας 2000/13/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, των οδηγιών της Επιτροπής 2002/67/ΕΚ και 2008/5/ΕΚ και του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 608/2004 της Επιτροπής, έχει την έννοια ότι δεν είναι «παραπλανητική» για τον καταναλωτή, κατά την εν λόγω διάταξη, η μη παροχή διευκρινιστικών πληροφοριών όσον αφορά ένδειξη της χώρας καταγωγής η οποία καθορίζεται σύμφωνα με τους ορισμούς σχετικά με τη μη προτιμησιακή καταγωγή των εμπορευμάτων οι οποίοι περιέχονται στα άρθρα 23 έως 26 του κανονισμού 2913/92 και στο άρθρο 60 του κανονισμού 952/2013 σε συνδυασμό με τα άρθρα 31 έως 36 του κατ' εξουσιοδότηση κανονισμού 2015/2446.

Το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο α', σημείο i, της οδηγίας 2000/13/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Μαρτίου 2000, για προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με την επισήμανση, την παρουσίαση και τη διαφήμιση των τροφίμων, έχει την έννοια ότι δεν οδηγεί σε «πλάνη» του καταναλωτή, κατά την εν λόγω διάταξη, η μη παροχή διευκρινιστικών πληροφοριών όσον αφορά ένδειξη της χώρας καταγωγής η οποία καθορίζεται σύμφωνα με τους ορισμούς σχετικά με τη μη προτιμησιακή καταγωγή των εμπορευμάτων οι οποίοι περιέχονται στα άρθρα 23 έως 26 του κανονισμού 2913/92.